

به نام خدا

مهارت مدیریت تنوع در نظام های آموزشی

مؤلفان :

زینب کشاورز شاخونی

حسین مرزبان

امیررضا عبدالله پور

انتشارات ارسطو

(سازمان چاپ و نشر ایران - ۱۴۰۴)

نسخه الکترونیکی این اثر در سایت سازمان چاپ و نشر ایران و اپلیکیشن کتاب رسان موجود می باشد

chaponashr.ir

سرشناسه : کشاورز شاخونی، زینب، ۱۳۷۷
عنوان و نام پدیدآور : مهارت مدیریت تنوع در نظام های آموزشی / مولفان زینب کشاورز شاخونی، حسین مرزبان، امیررضا عبدالله پور.
مشخصات نشر : انتشارات ارسطو (سازمان چاپ و نشر ایران)، ۱۴۰۴.
مشخصات ظاهری : ۱۰۰ ص.
شابک : ۹۷۸-۶۲۲-۴۵۵-۴۴۷-۵
وضعیت فهرست نویسی : فیبا
موضوع : نظام های آموزشی - مهارت مدیریت تنوع
شناسه افزوده : مرزبان، حسین، ۱۳۷۳
شناسه افزوده : عبدالله پور، امیررضا، ۱۳۷۸
رده بندی کنگره : Q۳۵۵۷
رده بندی دیویی : ۰۱۴/۷
شماره کتابشناسی ملی : ۹۷۲۷۸۴۷
اطلاعات رکورد کتابشناسی : فیبا

نام کتاب : مهارت مدیریت تنوع در نظام های آموزشی
مولفان : زینب کشاورز شاخونی - حسین مرزبان - امیررضا عبدالله پور
ناشر : انتشارات ارسطو (سازمان چاپ و نشر ایران)
صفحه آرای، تنظیم و طرح جلد: پروانه مهاجر
تیراژ : ۱۰۰۰ جلد
نوبت چاپ : اول - ۱۴۰۴
چاپ : زیرجد
قیمت : ۱۰۰۰۰۰ تومان
فروش نسخه الکترونیکی - کتاب رسان :
<https://chaponashr.ir/ketabresan>
شابک : ۹۷۸-۶۲۲-۴۵۵-۴۴۷-۵
تلفن مرکز پخش : ۰۹۱۲۰۲۳۹۲۵۵
www.chaponashr.ir

فهرست

پیشگفتار.....	۵
مقدمه.....	۹
فصل اول: مفاهیم پایه و اهمیت تنوع در آموزش.....	۱۳
تعریف تنوع و انواع آن در محیط‌های آموزشی.....	۱۵
نقش تنوع در رشد فردی و اجتماعی دانش‌آموزان.....	۱۷
ضرورت شناخت و مدیریت تنوع برای معلمان.....	۲۰
تأثیر جهانی‌شدن بر تنوع در مدارس.....	۲۲
فصل دوم: انواع تنوع در نظام آموزشی.....	۲۵
تنوع فرهنگی و زبانی در کلاس درس.....	۲۸
تفاوت‌های یادگیری و سبک‌های شناختی.....	۳۰
تنوع جنسیتی و مسائل مربوط به آن.....	۳۳
تفاوت‌های اجتماعی-اقتصادی در یادگیرندگان.....	۳۶
فصل سوم: چالش‌های مدیریت تنوع در آموزش.....	۴۱
تعصبات ناخودآگاه و کلیشه‌های فرهنگی.....	۴۳
کمبود منابع و ابزارهای پشتیبان معلمان.....	۴۶
مقاومت نظام آموزشی در برابر تغییرات.....	۴۸
مشکلات ارزیابی و سنجش در کلاس‌های متنوع.....	۵۰
فصل چهارم: راهکارهای عملی برای مدیریت مؤثر تنوع.....	۵۵
طراحی برنامه‌های درسی فراگیر و متنوع.....	۵۸
استفاده از روش‌های تدریس چندبعدی و تعاملی.....	۶۱
آموزش معلمان برای مدیریت تفاوت‌ها.....	۶۳

۶۶	..... نقش فناوری در پشتیبانی از آموزش متنوع
۶۹	..... فصل پنجم: تجربه‌های موفق جهانی در مدیریت تنوع
۷۱	..... آینده‌پژوهی و راهبردهای توسعه مدیریت تنوع
۷۴	..... پیش‌بینی نیازهای آینده نظام آموزشی
۷۹	..... مهارت‌های کلیدی معلمان برای قرن ۲۱
۸۳	..... سیاست‌گذاری در سطح کلان برای تنوع آموزشی
۸۹	..... توسعه پایدار و عدالت آموزشی در نظام‌های متنوع
۹۵	..... نتیجه‌گیری
۱۰۱	..... منابع

پیشگفتار

در نظام‌های آموزشی امروزی، شناخت و پذیرش تفاوت‌های فردی، فرهنگی و اجتماعی در میان دانش‌آموزان، یکی از ارکان اصلی موفقیت در آموزش است. معلمان و مدیران آموزشی باید بتوانند درک عمیقی از تنوع در کلاس درس داشته باشند تا بتوانند پاسخگوی نیازهای گوناگون یادگیرندگان باشند. این تنوع ممکن است شامل تفاوت در زبان، فرهنگ، توانایی‌های ذهنی، فیزیکی، اجتماعی و اقتصادی باشد که نیازمند رویکردی جامع و مهارتی منعطف در مدیریت آن است. توانایی معلم در ایجاد فضای یادگیری مثبت و حمایتی، می‌تواند تفاوت‌های میان دانش‌آموزان را به فرصت‌هایی برای رشد تبدیل کند. استفاده از روش‌های تدریس متنوع که نیازهای همه دانش‌آموزان را در بر بگیرد، از جمله راهکارهای مؤثر در این زمینه است. به‌کارگیری فناوری‌های نوین و ابزارهای آموزشی دیجیتال نیز به تسهیل این فرآیند کمک می‌کند. معلمان باید بتوانند با دانش‌آموزانی که پیش‌زمینه‌های فرهنگی متفاوت دارند، ارتباط مؤثر برقرار کنند. شناخت زبان بدن، آداب و رسوم و باورهای دینی می‌تواند در کاهش سوءتفاهم‌ها و افزایش درک متقابل مؤثر واقع شود. همچنین، ارائه محتوای درسی چندفرهنگی و بهره‌گیری از مثال‌های متنوع در آموزش می‌تواند به پذیرش تفاوت‌ها کمک کند.

یکی از مهارت‌های کلیدی برای معلمان، توانایی مدیریت تعارضات فرهنگی در کلاس است. تفاوت در ارزش‌ها و نگرش‌ها می‌تواند منجر به تنش‌هایی شود که اگر به‌درستی مدیریت نشود، محیط یادگیری را مختل می‌کند. مهارت گوش دادن فعال، همدلی و میانجی‌گری از جمله ابزارهایی است که می‌تواند به حل این تعارضات کمک کند.

برنامه‌ریزی درسی باید به گونه‌ای طراحی شود که همه دانش‌آموزان، صرف‌نظر از توانایی‌هایشان، فرصت مشارکت داشته باشند. حذف موانع یادگیری، فراهم کردن ابزارهای کمک‌آموزشی برای دانش‌آموزان دارای نیازهای ویژه و استفاده از ارزشیابی‌های انعطاف‌پذیر، از اقدامات مهمی است که نظام آموزشی باید آن را در اولویت قرار دهد. تشویق به کار گروهی در کلاس درس، فرصتی است برای آموختن احترام متقابل، همکاری و درک تفاوت‌ها. وقتی دانش‌آموزان با همفکری و

تعامل با دیگران از پیش‌زمینه‌های گوناگون مواجه می‌شوند، درک عمیق‌تری از دنیای پیرامون خود پیدا می‌کنند. این تجربه‌ها نه تنها مهارت‌های ارتباطی آن‌ها را بهبود می‌بخشد بلکه پایه‌ای برای جامعه‌پذیری و زندگی اجتماعی مسئولانه ایجاد می‌کند. نقش خانواده در حمایت از مدیریت تنوع نیز بسیار مؤثر است. ارتباط مداوم میان مدرسه و والدین، به ویژه والدینی از اقلیت‌های فرهنگی یا زبانی، موجب افزایش احساس تعلق در خانواده‌ها و دانش‌آموزان می‌شود. دعوت از والدین برای مشارکت در برنامه‌های فرهنگی مدرسه می‌تواند تعامل مؤثر میان خانه و مدرسه را تقویت کند. آموزش معلمان برای توسعه نگرش مثبت نسبت به تنوع، یکی از وظایف اصلی نظام آموزشی است. کارگاه‌های تخصصی، دوره‌های ضمن خدمت، آموزش ضمن تدریس و تبادل تجربه میان معلمان، همگی می‌توانند به بهبود مهارت‌های معلمان در این زمینه کمک کنند. معلمان نیاز دارند به طور مستمر با مفاهیم جدید تربیتی، روانشناسی فرهنگی و شیوه‌های نوین تدریس آشنا شوند.

بخشی از تنوع در کلاس، ناشی از تفاوت‌های زبانی است. استفاده از زبان مادری به عنوان پل ارتباطی و پشتیبان در یادگیری مفاهیم پیچیده، می‌تواند به درک بهتر مطالب کمک کند. در عین حال، فراهم کردن آموزش زبان دوم برای دانش‌آموزان مهاجر یا اقلیت‌های زبانی باید با روش‌هایی حمایتی و غیرتنبیهی انجام گیرد. دانش‌آموزانی با اختلالات یادگیری یا نیازهای خاص، باید در فضای آموزشی فراگیر و حمایت‌گرانه رشد کنند. شناخت دقیق این نیازها، استفاده از روش‌های آموزش انفرادی، و در صورت نیاز همکاری با مشاوران و متخصصان، زمینه‌ساز موفقیت تحصیلی این دسته از یادگیرندگان خواهد بود.

در کلاس‌های درسی متنوع، ارزشیابی باید بازتاب‌دهنده تنوع و تفاوت‌های فردی باشد. استفاده از روش‌های ارزشیابی کیفی، عملکردی و پروژه‌محور، به دانش‌آموزان این امکان را می‌دهد که توانمندی‌های خود را در قالب‌های متناسب‌تری ارائه دهند. ارزشیابی نباید ابزار قضاوت باشد، بلکه باید وسیله‌ای برای شناخت، هدایت و رشد دانش‌آموز تلقی شود. در محیطی که تنوع به‌درستی مدیریت می‌شود، حس تعلق، احترام متقابل و عدالت آموزشی شکل می‌گیرد. دانش‌آموزانی که احساس می‌کنند دیده می‌شوند، شنیده می‌شوند و مورد پذیرش قرار دارند، مشارکت بیشتری در فرآیند یادگیری خواهند داشت. این احساس مثبت در بلندمدت منجر به

رشد شخصیتی و تحصیلی پایدارتر می‌شود. در مدارس چندفرهنگی، شناخت تاریخ، هنر، ادبیات و ارزش‌های گروه‌های مختلف دانش‌آموزی از طریق فعالیت‌های فوق‌برنامه یا تلفیق آن با دروس اصلی، می‌تواند فضای آموزشی را غنی کند. ایجاد مناسبت‌های فرهنگی، نمایشگاه‌های قومیتی، اجرای موسیقی‌ها و غذاهای سنتی، همگی ابزارهایی برای افزایش احترام و پذیرش هستند. معلمان باید نسبت به پیش‌داوری‌های فرهنگی و اجتماعی خود آگاه باشند و تلاش کنند تأثیر آن را در تصمیم‌گیری‌های آموزشی کاهش دهند. بازنگری در شیوه‌های تدریس، توجه به عدالت در تقسیم زمان، فرصت و منابع میان دانش‌آموزان، از جمله اقدامات روزمره‌ای است که نشان‌دهنده تعهد به مدیریت تنوع است.

مدیریت تنوع در نظام آموزشی مستلزم برنامه‌ریزی در سطوح مختلف است؛ از طراحی برنامه درسی گرفته تا ساختاردهی به فضای فیزیکی مدارس. ساختارهای آموزشی باید انعطاف‌پذیر و متناسب با تنوع روزافزون جوامع امروزی باشد. آموزش‌های تک‌بعدی و یکسان‌سازی، دیگر پاسخگوی نیازهای پیچیده آموزشی نیستند. نظام آموزشی موفق، نظامی است که با احترام به تفاوت‌ها، دانش‌آموزان را برای زیستن در جهانی متنوع، چندفرهنگی و پویا آماده می‌سازد. آموزش مهارت‌های گفت‌وگو، همکاری، حل مسئله و تفکر انتقادی، از ملزومات پرورش شهروندانی مسئول و آگاه به شمار می‌آید.

مقدمه

در عصر حاضر، نظام‌های آموزشی در سراسر جهان با موجی از تنوع‌های گوناگون روبه‌رو هستند؛ تنوع‌هایی که ریشه در تفاوت‌های فرهنگی، زبانی، قومی، جنسیتی، مذهبی، اجتماعی، اقتصادی، فیزیکی و روانی دارند. این تفاوت‌ها نه تنها اجتناب‌ناپذیرند، بلکه نشانه‌ای از پویایی جوامع و گستردگی ظرفیت‌های انسانی به شمار می‌روند. مدارس، به عنوان اصلی‌ترین نهادهای اجتماعی، به گونه‌ای فزاینده محل تلاقی و تعامل کودکان و نوجوانانی با پیش‌زمینه‌های مختلف شده‌اند. در چنین محیطی، نادیده گرفتن تفاوت‌ها یا برخورد یکسان و قالبی با همه دانش‌آموزان، نه تنها ناکارآمد بلکه ناعادلانه خواهد بود. از این‌رو، ضرورت توجه به مهارت‌های مدیریت تنوع در آموزش بیش از هر زمان دیگری احساس می‌شود. پورا احمدی، ع. (۱۳۹۵).

معلم، مدیران، مشاوران و سیاست‌گذاران آموزشی، دیگر نمی‌توانند تنها با اتکا به روش‌های سنتی و برنامه‌های درسی یکنواخت، نیازهای متنوع دانش‌آموزان را برآورده سازند. تغییر بافت جمعیتی، مهاجرت‌های گسترده، رشد آگاهی‌های فرهنگی، افزایش دانش‌آموزان با نیازهای ویژه، و تنوع در سبک‌های یادگیری، همگی نشان می‌دهند که برای موفقیت در آموزش باید به‌سوی راهبردهایی گام برداشت که بر پایه درک، پذیرش و مدیریت مؤثر تفاوت‌ها بنا شده‌اند. این امر نیازمند تغییر در نگرش‌ها، مهارت‌ها و سیاست‌های حاکم بر آموزش است. مدیریت تنوع در آموزش تنها به معنای ایجاد فرصت‌های برابر نیست، بلکه مستلزم طراحی محیطی یادگیرنده‌محور است که در آن، هر دانش‌آموز احساس امنیت، تعلق و ارزشمندی کند. این محیط باید چنان باشد که تفاوت‌ها نه تهدید، بلکه فرصت تلقی شوند؛ فرصتی برای گسترش دیدگاه‌ها، تقویت همدلی، و رشد شناخت متقابل. مهارت‌هایی همچون ارتباط مؤثر میان فرهنگی، همدلی، درک تفاوت‌های یادگیری، شناخت پیش‌دوری‌های ناخودآگاه، و بهره‌گیری از روش‌های تدریس انعطاف‌پذیر، از جمله ابزارهایی هستند که مربیان باید به آن‌ها مجهز باشند.

نقش معلم در مدیریت تنوع، فراتر از انتقال صرف اطلاعات است. او باید تسهیل‌گر فضایی شود که در آن، همه دانش‌آموزان با وجود تفاوت‌هایشان فرصت مشارکت، یادگیری و رشد داشته

باشند. این مأموریت، مستلزم آموزش‌های تخصصی و مستمر برای معلمان است تا بتوانند با چالش‌های متنوع موجود در کلاس‌های چندفرهنگی، چندزبانه و ناهمگون از نظر توانایی‌ها، به درستی مواجه شوند. آموزش فراگیر، تنها در صورتی محقق خواهد شد که معلم، تفاوت‌ها را بشناسد، آن‌ها را بپذیرد و به گونه‌ای عمل کند که هیچ دانش‌آموزی احساس طردشدگی یا نادیده گرفته شدن نداشته باشد. اسماعیلی، ر. (۱۳۹۳).

نظام‌های آموزشی در مسیر تحقق عدالت آموزشی، باید ساختارها، محتوا و روش‌های ارزشیابی خود را بازنگری کنند. ارزشیابی‌های استاندارد و یک‌شکل، ممکن است برای برخی از دانش‌آموزان منصفانه نباشد. باید زمینه‌ای فراهم شود که سنجش، بازتاب‌دهنده تنوع استعدادها، سبک‌های یادگیری و پیش‌زمینه‌های فرهنگی باشد. همچنین، محتواهای آموزشی باید شامل دیدگاه‌ها و روایت‌هایی از اقوام، فرهنگ‌ها و گروه‌های مختلف جامعه باشد تا احساس دیده شدن و تعلق در همه دانش‌آموزان تقویت گردد.

پیشبرد مدیریت تنوع در آموزش، بدون همراهی خانواده‌ها، ناممکن است. ارتباط مؤثر مدرسه با خانواده‌ها، به‌ویژه خانواده‌هایی که از اقلیت‌های فرهنگی یا اقتصادی هستند، می‌تواند نقش مهمی در تقویت مشارکت والدین و حمایت از فرزندانشان داشته باشد. تعامل سازنده میان خانه و مدرسه، باعث ایجاد پیوستگی در ارزش‌ها، رفتارها و انتظارات تربیتی می‌شود و به کاهش سوءتفاهم‌های فرهنگی کمک می‌کند. از سوی دیگر، فناوری نیز می‌تواند به عنوان ابزاری مؤثر در مدیریت تنوع ایفای نقش کند. ابزارهای دیجیتال، نرم‌افزارهای آموزشی و پلتفرم‌های یادگیری، این امکان را فراهم کرده‌اند که آموزش به شکل فردی‌تر، تعاملی‌تر و قابل تطبیق با نیازهای مختلف دانش‌آموزان ارائه شود. با استفاده درست از فناوری، معلمان می‌توانند منابع متنوعی برای سبک‌های یادگیری متفاوت طراحی کنند و با کاهش موانع آموزشی، شمول بیشتری در آموزش به وجود آورند.

در کنار همه این موارد، سیاست‌گذاری آموزشی نقش بنیادینی در ترویج یا محدودسازی مدیریت تنوع ایفا می‌کند. قوانین، دستورالعمل‌ها، بودجه‌بندی‌ها و برنامه‌ریزی‌های کلان، باید به گونه‌ای تنظیم شوند که مدارس را به سمت آموزش فراگیر، عادلانه و متنوع سوق دهند. استخدام نیروی

انسانی متنوع، تأمین منابع لازم برای آموزش دانش‌آموزان با نیازهای خاص، ایجاد فضای فیزیکی مناسب برای مشارکت همه‌جانبه، و حمایت از نوآوری‌های فرهنگی در آموزش، از جمله اقداماتی هستند که نظام‌های آموزشی در سطوح کلان باید در دستور کار قرار دهند. افشار، م. (۱۳۹۵).

بدون شک، مدیریت موفق تنوع، نیازمند تغییر بنیادین در فرهنگ سازمانی مدارس است. مدرسه باید محلی باشد که در آن احترام به تفاوت‌ها نه تنها آموزش داده شود، بلکه در عمل نیز مشهود باشد. این فرهنگ، باید از مدیریت مدرسه آغاز شود و در تمامی ابعاد آن جاری باشد؛ از انتخاب معلمان گرفته تا نحوه برخورد با اولیاء و حتی چگونگی دکوراسیون محیط آموزشی. مدرسه‌ای که تنوع را ارزشمند بداند، قادر خواهد بود دانش‌آموزانی پرورش دهد که برای زندگی در جامعه‌ای چندصدگانه و پیچیده آماده باشند. مدیریت تنوع در آموزش، نه یک پروژه موقت، بلکه یک فرآیند مستمر و پویای تحول است. فرایندی که در آن، همه عناصر نظام آموزشی باید همسو و هم‌جهت باشند. این مسیر ممکن است چالش‌برانگیز باشد، اما اگر با آگاهی، انعطاف‌پذیری و تعهد دنبال شود، می‌تواند زمینه‌ساز تربیت نسلی از انسان‌ها باشد که نه تنها در مدرسه، بلکه در جهان بزرگ‌تر، بتوانند در کنار یکدیگر زندگی کنند، بیاموزند و رشد کنند؛ نسلی که به جای ترس از تفاوت، آن را منبعی برای هم‌افزایی، خلاقیت و پیشرفت می‌داند. هاشمی، ن. (۱۳۹۵).

فصل اول:

مفاهیم پایه و اهمیت تنوع در آموزش

تنوع در آموزش مفهومی است که به تفاوت‌های موجود میان یادگیرندگان اشاره دارد؛ تفاوت‌هایی که می‌توانند در زمینه‌های فرهنگی، قومی، زبانی، مذهبی، جنسیتی، فیزیکی، روانی، اجتماعی و اقتصادی ظاهر شوند. این تفاوت‌ها بخشی طبیعی و اجتناب‌ناپذیر از واقعیت‌های اجتماعی‌اند و در بافت‌های آموزشی نیز به‌روشنی دیده می‌شوند. نظام آموزشی زمانی می‌تواند پاسخگوی نیازهای واقعی جامعه باشد که این تفاوت‌ها را شناسایی کرده، بپذیرد و به درستی مدیریت کند. آموزش یکنواخت و مبتنی بر استانداردهای یکسان، در جهانی که روزبه‌روز متنوع‌تر می‌شود، نه تنها کارآمد نیست بلکه ممکن است سبب طرد، تبعیض و افت تحصیلی در میان گروه‌هایی از دانش‌آموزان شود که با چارچوب‌های سنتی منطبق نیستند.

درک مفهومی تنوع مستلزم شناخت دقیق ابعاد مختلف آن است. تنوع فقط شامل تفاوت‌های ظاهری نظیر رنگ پوست یا پوشش نمی‌شود، بلکه گستره‌ای از تفاوت‌های درونی، روان‌شناختی و سبک‌های یادگیری را نیز در بر می‌گیرد. دو دانش‌آموز که ظاهراً مشابه‌اند، ممکن است از نظر توانایی‌های ذهنی، شیوه دریافت اطلاعات، ساختار خانواده و پیش‌زمینه فرهنگی کاملاً متفاوت باشند. به همین دلیل، آموزش اثربخش زمانی محقق می‌شود که این تفاوت‌ها مبنای طراحی، اجرا و ارزیابی برنامه‌های آموزشی قرار گیرند. اهمیت توجه به تنوع در آموزش نه تنها به جنبه‌های اخلاقی و انسانی مرتبط است، بلکه تأثیر مستقیمی بر کیفیت یادگیری، انسجام اجتماعی و عدالت آموزشی دارد. مدرسه محلی است که کودکان از سنین پایین با مفاهیم برابری، احترام، هم‌پذیری و همکاری آشنا می‌شوند. اگر در این محیط، تفاوت‌ها به رسمیت شناخته نشود و عدالت در فرصت‌های یادگیری رعایت نگردد، آموزش به ابزاری برای بازتولید تبعیض و نابرابری تبدیل

می‌شود. از سوی دیگر، مدرسه‌ای که تنوع را یک فرصت بداند، می‌تواند زمینه‌ساز رشد مهارت‌هایی مانند تفکر انتقادی، حل مسئله، همدلی، گفت‌وگوی بین‌فرهنگی و کار گروهی شود.

در نظام‌های آموزشی پیشرو، تنوع نه تنها مشکلی برای حل نیست، بلکه منبعی غنی برای یادگیری و پرورش استعداد‌های گوناگون تلقی می‌شود. با در نظر گرفتن تنوع، معلم می‌تواند فعالیت‌هایی طراحی کند که نیازهای مختلف یادگیرندگان را پوشش دهد و هر دانش‌آموز را با توجه به ظرفیت‌ها و ویژگی‌های فردی‌اش به چالش بکشد. آموزش مبتنی بر تنوع به معنای حذف استانداردها یا کاستن از سطح علمی نیست، بلکه به معنای ایجاد مسیرهای متعدد برای رسیدن به یک هدف مشترک است. پذیرش تنوع در آموزش مستلزم تغییر در نگرش مربیان و مدیران است. اگر معلم باور نداشته باشد که تفاوت‌ها می‌توانند فرصت باشند، بعید است بتواند کلاس درسی موفق در مدیریت تنوع ایجاد کند. بنابراین، بخشی از فرایند تحقق آموزش فراگیر، به آموزش‌های تخصصی و تربیت حرفه‌ای معلمان بازمی‌گردد. این آموزش‌ها باید به مربیان کمک کند تا تعصبات ناخودآگاه خود را شناسایی، سبک‌های یادگیری متفاوت را درک، و روش‌های تدریس انعطاف‌پذیر را به کار گیرند. اسماعیلی، ر. (۱۳۹۳).

در کنار تغییرات در سطح فردی، نظام آموزشی به‌عنوان یک نهاد کلان نیز باید متناسب با شرایط جدید بازآرایی شود. کتاب‌های درسی، محتوای آموزشی، ابزارهای ارزشیابی و روش‌های تدریس، باید به‌گونه‌ای طراحی شوند که پاسخگوی نیازهای متنوع دانش‌آموزان باشند. نظام ارزشیابی که فقط یک نوع هوش یا توانمندی را می‌سنجد، ممکن است به حذف یا بی‌انگیزه کردن بسیاری از دانش‌آموزان بینجامد. در مقابل، رویکردی که ارزش یادگیری‌های متفاوت و مسیرهای گوناگون موفقیت را به رسمیت می‌شناسد، می‌تواند منجر به رشد خلاقیت، انگیزش درونی و مشارکت فعال دانش‌آموزان شود.

در مدارس متنوع، زبان و فرهنگ یکی از اصلی‌ترین چالش‌ها و در عین حال فرصت‌ها محسوب می‌شوند. حضور دانش‌آموزانی از اقوام و زبان‌های گوناگون، اگر به درستی مدیریت شود، می‌تواند

موجب تقویت دو یا چندزبانی، افزایش آگاهی‌های بین‌فرهنگی و گسترش دیدگاه‌ها شود. آموزش دوزبانه و چندفرهنگی نه تنها کیفیت یادگیری را افزایش می‌دهد، بلکه به دانش‌آموزان کمک می‌کند هویت خود را بهتر بشناسند و احساس تعلق بیشتری به جامعه داشته باشند. در محیطی که تنوع به درستی درک و مدیریت شود، تعارض‌ها کاهش می‌یابد و حس مشارکت افزایش پیدا می‌کند. در مقابل، نادیده گرفتن تفاوت‌ها می‌تواند منجر به حاشیه‌نشینی، کاهش اعتماد به نفس، افت تحصیلی و بروز مشکلات رفتاری شود. این پیامدها نه تنها به ضرر دانش‌آموز است، بلکه بر کل جامعه اثر منفی می‌گذارد. مدرسه‌ای که نتواند همه را در بر بگیرد، نهادی ناقص در تحقق عدالت اجتماعی است. هدف از آموزش تنها انتقال اطلاعات نیست، بلکه پرورش شهروندانی آگاه، مسئول و متعهد به زندگی در جامعه‌ای متکثر و پیچیده است. چنین شهروندی باید توانایی گفت‌وگو با دیگران، پذیرش دیدگاه‌های مخالف و همکاری در شرایط گوناگون را داشته باشد. مدیریت موفق تنوع در آموزش، زمینه‌ساز شکل‌گیری چنین انسان‌هایی است. اهمیت مدیریت تنوع در آموزش امروز بیش از هر زمان دیگری است، چرا که جوامع به سمت جهانی شدن و هم‌زیستی فرهنگی پیش می‌روند. مدرسه اگر نتواند بستری برای تمرین زیست مسالمت‌آمیز باشد، دانش‌آموزان را برای دنیای واقعی آماده نمی‌کند. پذیرش و مدیریت تفاوت‌ها، یک مهارت حیاتی برای قرن بیست‌ویکم است که باید در دل نظام آموزشی نهادینه شود. **حسینیان، ن.** (۱۳۹۸).

تعریف تنوع و انواع آن در محیط‌های آموزشی

در محیط‌های آموزشی، واژه‌ی **تنوع** به مجموعه‌ای از تفاوت‌های فردی و گروهی اشاره دارد که در میان دانش‌آموزان، معلمان و سایر اعضای جامعه‌ی آموزشی وجود دارد. این تفاوت‌ها می‌توانند ریشه در ویژگی‌های زیستی، فرهنگی، اجتماعی، روانی و شناختی داشته باشند و به اشکال گوناگونی در فرآیند آموزش و یادگیری بروز یابند. مفهوم تنوع به این معنا نیست که افراد صرفاً متفاوت هستند، بلکه تأکید بر آن است که این تفاوت‌ها باید به رسمیت شناخته شوند و در برنامه‌ریزی‌های آموزشی لحاظ گردند.